

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**Christophori Cellarii Compendium Antiquitatum
Romanorum**

Cellarius, Christoph

Halae Magdeburgicae, 1774

VD18 10161015

Sect. III. De Vestibus Mulierum.

urn:nbn:de:gbv:45:1-17085

CELLVS obseruauit. Inde CICE RO *pro Rabirio postum. cap. X. chlamydatum* Luc. Sullam imperatorem dixit. Raro autem Latini vtuntur voce *chlamydis*.

SECT. III.
DE VESTIBVS MVLIERVM.

§. I.

VESTIS mulierum præcipua & propria erat stola & palla. *Stola* ad talos vsque, siue plantas demittebatur, y) multis rugis ac plicis constricta.

HO-

RUMBAYFIVM *de re vestiar. cap. II. & XIV. OCTAV. FERRARIUM de re vestiar. lib. II. cap. 3. seq. & IVST. LIPSIVM de milit. Rom. lib. II. cap. 12.*
y) *Stola* manicata & talaris fuit plerumque limbis purpureis atque aureis ornata: conf. PHIL. LVD. HANNEKENIVM *de cur. domest. Rom. diff. I. cap. 3. §. 9. p. 40.* Matronæ purpureas stolas gerebant; in luctu vero albæ erant, quamuis id alii de atro colore sibi persuaderent. *Stolam* cingebat *zona*, quapropter ea a MARTIALI *lib. XIV. epigr. 131.* ad muliebria refertur ornamenta. *Stolæ* loco in luctu *ricinium* sumebant, de quo vestimenti genere OCTAV. FERRARIUS *analect. de re vestiar. cap. IX.* CONR. RITTERSHVSIVS *ad leg. XII. tab. class. I. cap. 4. & 10.* KIRCHMANNVS *de funerib. Romanor. lib. II. cap. 17. p. 236. seq.* legendi sunt. Gerebant etiam *amiculum*, quæ vestis fuit superior, teste LIVIO *lib. XXVII. cap. 4. lib. XXXIV. cap. 7.* *Mitra* muliebri capitis tegumentum erat: vid. CLAVD. SALMASIVM *exercit. Plinian. p. 392.* De *calantica*, etiam a mulieribus capiti imposita, ANDR. TIRAQUELLVS *not. ad Alex. ab Alexandr. lib. V. cap. 18; de reticulis & vittis*, quibus feminæ comam

CO-

HORATIVVS *lib. I. sat. 2. v. 99.* & MARTIALIS
lib. III. epigr. 93. v. 4.

§. II.

Palla superior mulierum vestis dicebatur, stola superaddita & itidem in talos dependens. Vnde etiam *longa* VIRGILIO vocatur *Aeneid. lib. XI. v. 576.* Vide ibidem SERVIVM. A *palla* differt *pallium*, quod virorum erat in Græcia & philosophorum. z)

Kk 4

LIB.

cohibebant, GER. IO. VOSSIUS *etymolog. voc. reticulum*, & LAZAR. BAYFIVS *de re vestiar. cap. XX.* videnti sunt. De *calceamentis* feminarum THOM. DEMPSTERVS *not. ad Rosin. p. 946.* alique plures exponunt. De veste muliebri, quæ *cyclas* dicebatur, CLAVD. SALMASIVS *not. ad Vopiscum, vit. Saturn. cap. IX.* & *ad Tertullianum de pallio p. 110.* consulendus est. Horum vestimentorum materia, ex qua ista constabant, ornatus, color ac modus texturæ maxime differebant. Memorantur enim apud antiquos scriptores vestes linteæ, sericæ, holosericæ, holoueræ, subsericæ, purpureæ, amethystinæ, auro pertextæ, conchyliatæ, floridæ, herbidæ, papaueratæ, pellucidæ, vitreæ, pexæ, plumæ, plumatæ, pelliceæ, foriculatæ, virgatæ, undulatæ cet.

z) Merito reliqua vestimentorum Romanorum genera, a nostro auctore ommissa, addi debent. Pertinent huc:

1) *Caracalla*, quæ lucernæ fere formam habebat & ad talos vsque defluebat. Antoninus Caracalla vestem hanc ex Gallia Romam traduxit, & ex ea cognomen quoque suum obtinuit. Consule CLAVD. SALMASIVM *not. ad Spartianum vit. eius cap. IX.*

2) *Cucullus*, quo tempore pluviæ ac tempestatis caput & tergum obtegi solebat: vide OCTAV. FERRARIUM *de re vestiar. part. II. lib. I. cap. 22.*

3) Co-

3) *Colobium*, siue tunica sine manicis, & lato clauo ornata. Differit de eo CLAVD. SALMASIVS *exercit. Plin.* p. 751. & *not. in Tertull. de pallio* p. 85.

4) *Gausapa*. Vestimentum fuit ex pingui ac densa lana confectum & ex vna parte villosum: conf. OCTAV. FERRARIUM *de re vestiar. part. II. lib. I. cap. 8.*

5) *Endromis*. Villosa fuit vestis, quam post cursum induebant veteres, ne frigus corpori, ex sudore madido, officeret: conf. CLAVD. SALMASIVS *not. ad Tertullian. de pall.* p. 310.

6) *Amphimallum*, quod vestis vtriusque villosa & ad frigus depellendum facta erat: legas LVD. GÆL. RHODIGINVM *lib. XVI. lection. antiqu. cap. II.* Huius generis & *amphitape* erant, quæ dormientibus potissimum supponebantur.

7) *Subarmale* fuit sagulum crassum, quod sub armis ponebatur, ne eorum durities corpori incommodum adferret.

8) *Pallium*, quod peregrina vestis aperta fuit, & quidem ita comparata, vt omnibus reliquis vestimentis iniici eoque totum corpus involui potuerit: conf. OCTAV. FERRARIUM *de re vestiar. part. II. lib. IV. cap. I. 18.* vbi copiose de hoc vestis genere differit, cui CLAVD. SALMASIVS *not. ad Tertullianum de pallio* adiungi potest.

9) *Dalmatica*, quæ tantum a chlamyde differebat, quantum tunica a pallio. Erat manicis & angusto clauo ornata: conferas SALMASIVM memoratis in *Tertullianum de pallio observationibus* p. 85.

10) *Birrus*, qui post togarum usum in consuetudine Romæ fuit, a christianis quoque, iis potissimum, qui sacro ordini adscripti erant, retentus. Plura SALMASIVS *loco indicato* p. 88. dabit.

11) *Thorax*. Fuit vestimenti genus, quod ex ære, ferro, vel corio fiebat, & pectus ad ictus repellendos muniebat. Eo Augustum esse usum, SVETONIVS *vit. eius cap. LXXXII.* testatur.

12) *Pileus*. Is per ordinem ex lana coacta compo-

ne-

nebatur. Forma pileorum Romanorum diuersa erat. Alii rotundi & ad galeæ formam efficti, alii pyramidis fere figura ornat, alii altiores, alii denique depressiores erant. Plerumque Romani nudo capite incedebant; nec pileis utebantur, nisi in sacris, saturnalibus, peregrinationibus ac militia. Præterea adsunt etiam exempla, ægros, senes ac novos libertos in signum libertatis pileum gessisse. De pileo commentatus est singulari libro ANSELMVS SOLERIVS, sub quo ficto nomine THEOPHILVS RAYNAVDVS latet, Lugd. Batav. MDCLV. Amstelod. MDCLXXI. tom. VI. thes. ant. Rom. Græuii p. 1213. ubi & reliqua capitis tegumenta veterum Romanorum percensentur.

13) *Capillamentum*. Erat id capitis tegumentum, ex alienis capillis longioribus confutum: conf. SVETONIVM vit. Calig. cap. XI. PETRONIVM cap. LXX. TERTVLLIANVM de cultu feminarum cap. VII. & recentioribus ANSELMVM SOLERIVM de pileo, sect. III. WOWERIVM not. ad Petronii memoratum locum, ADR. IVNIVM de coma cap. VII. & SAM. PITISCVM not. ad Sueton. p. 527. Apud Romanos per ordinem pueri comati, viri vero tonsi erant, quamuis postea & isti, quum in dies delicata ac mollis vita crederet, comam alerent, calamistro intorquerent & in gradus formarent, quemadmodum ex SVETONIO vit. Tiberii, cap. XLVIII. & QVINCTILIANO lib. I. institut. orator. cap. 6. aliisque testimoniis, a CASAVRNO not. ad hunc locum Suetonii collectis, p. 174. videmus, cui IAC. GRASSENSVS in antiquit. Nemaussens. tom. I. thesaur. Sallengriani p. 1078. adiungendus est, ubi de ratione veterum, comam cristandi, disserit. Diuinus legatus Paullus I. epist. ad Corinth. cap. XI. v. 14. sine dubio verbis ὅτι ἀνὴρ μὲν εἰς τὸν νόμον ἀτιμία αὐτοῦ ἐστὶ ad Græcorum opinionem respexit, qua viris, comam alere, turpe habebatur: vid. IAC. PERIZONIVM not. ad Aelian. lib. IX. var. histor. cap. 4. In luctu comam depositam a veteribus fuisse, satis notum est. Omnia, quæ ad antiquitates de coma spectant, nemo diligentius perfe-

quutus est CLAVD. SALMASIO de *cæsarie & coma*, cui
 ii addi possunt, quos IO. ALB. FABRICIVS *bibliogr.*
antiquar. cap. XVIII. §. 6. p. 564. laudat. De barba
 veterum Romanorum & de variis istam alendi ac depo-
 nendi consuetudinibus consulendus est ANTONIVS
 HOTTOMANNVS *dial. de barba*, qui Antwerpia
 MDLXXXVI. prodiit & a SAM. PITISCO *tom. I. lex.*
ant. Rom. p. 252. translatus est.

14) *Chirotheca*. Iis Romanos nonnunquam ad ar-
 cendum frigus vsos esse, PLINIUS *lib. III. epist. 5.* do-
 cet. Differebant partim *forma*, quum alia digitos
 omnes exprimerent, inde *digitalia* vel *digitabula* di-
 ctæ; alia vero sine digitis essent: partim *materia*, quæ
 lana coacta, texta, sericum cet. erat: conf. IO. NICOLAI
libro singulari de chirothecarum usu & abusu, Gieslæ
 MDCCI.

15) *Femoralia, tibialia & periscelides*. Braccarum
 vsus a moribus Græcorum & Romanorum maxime
 alienus fuit, sed earum loco fasciis, quibus pedes, cru-
 ra & femora inuoluebant, vsi sunt. Aegroti atque im-
 becilles primi eiusmodi fascias adhibebant, a quibus
 postea & ad alios, mollem ac delicatam vitam amantes,
 transferunt, id quod Ciceronis potissimum æuo factum
 est. Errant, qui sibi persuadeant, subligacua ad bracca-
 rum nostrarum similitudinem accessisse. Ista enim ni-
 hil aliud, quam pannum fuerunt, quo Iuperci curren-
 tes, scenici, athletæ cet. pudenda velabant. Vsum
 ipsum braccarum postea Romani a Gallis braccatis,
 Germanis, Gothis aliisque populis septentrionalibus
 didicerunt. Fusc de eiusmodi femoralibus veterum Ro-
 manorum differit ISAAC, CASAVBONVS *not. ad Suet.*
p. 260. seq.

16) *Calcei*, qui primum ex corio, deinde ex aluta,
 immo quoque ex linteo conficiebantur. Patriciorum
 calcei altiores erant, & ad medium fere crus adscende-
 bant, habebantque quatuor corrigias, siue ligulas. Va-
 rii coloris eiusmodi erant calcei. *Mullei*, singulare
 calceorum genus, rubri, coccinei, purpurei & punicei
 co-

coloris ac elegantibus figuris ornati plerumque reliquis calceis paullo altiores erant. Alii albi, alii prasini, alii viridis coloris fuerunt. Patriciorum calceis *lurula* adfuta erat, siue nota *numeri centenarii*, quoniam initio centum patricii fuerunt senatores. A calceo *solea* differt. Ille enim totum pedem, hæc plantam tantum tegebat, ac superior eius pars habenis ac loris vinciebatur. Græcorum *sandalia* a Romanorum soleis initio haud diuersa erant; succedente autem tempore Romani sandaliis superius quoddam integumentum addiderunt, idque in eo a calceo Romano diuersum fuit, quod corium calcei longius esset & ad mediam extenderetur tibiam, sandalium vero superiorem tantum plantæ partem tegetet, quemadmodum BALDVINVS, mox excitandus, docet. Quando enim Romanorum sandalia a soleis non diuersa fuissent, quomodo veteres scriptores dicere possent, ea coloribus & auro ornata fuisse, quemadmodum ibidem BALDVINVS probat. De discrimine inter soleas & crepidas auctores dissentiunt. Nonnulli nullum plane admittunt; alii vero soleas a crepidis ita distinguunt, vt illæ simpliciores ac leuiores, hæ vero crassiores fuerint, & alii denique differentiam in eo ponunt, quod soleæ iugum habuerint, siue corium supra digitos pedum, crepidæ vero eo caruerint. *Soccus* corium erat sine ligno & subere, quod superiorem & inferiorem pedis partem tegebat. De caliga & ocrea iam supra actum est. Calcei altiores, ex crudo corio conflati, *perones* dicebantur. Cothurni itidem calcei altiores erant, tragædorum potissimum proprii, quorum statura in illis longior & procerior videbatur. *Cambagus* genus caligarum fuit, ex barbaris gentibus Romanis delatum. Constabat ex solea & loris ac corrigiis, quæ, inter se opere reticulato flexa, ad medium vsque crus pertingebant. *Tzanga* adpellabantur imperatorum posterioris æui pretiosa calceamenta, quibus gemmæ & aureæ figuræ, imprimis aquilæ, intextæ erant. De *phæcasis*, *sicyoniis*, aliisque calceamentorum generibus, a barbaris Romanis deductis, breuitatis causa nihil com-

memoro. Plura de his calceamentorum generibus exhibent: BENEDICTVS BALDVINVS *de calceo antiquo & mystico*: ALB. RVBENIVS *de re vestiar. lib. II. cap. I.* vbi *de calceo senatorio* exponit: SALMASIVS *in excerptis de calceo ex eius commentario ad Tertullianum de pellio*, quæ editioni paullo ante indicati libri Balduini a IOH. FRIDERICO NILANTIO Amstelodam. MDCCXI. emissæ, vna cum NIGRONII libro *de caliga veterum*, & laudata RVBENII *diatrib.* addita sunt: OTTO SPERLINGIVS *de crepidis veterum*, tom. IX. *thes. ant. Græcarum Gronouii*, p. 961. aliique apud IO. ALB. FABRICIVM *bibliogr. antiquar. cap. XVIII. §. IO. p. 574.*

Huc & quodammodo *scabella*, siue *scabilla* referenda sunt; de quibus vero eruditorum sententiæ valde differunt. Fuerunt illa instrumentum musicum, quod pedibus pulsabatur; quomodo autem id confectum fuerit, certe dici haud potest. Plurimi credunt, *scabella* hæc soleas ferreas, aut ligneas fuisse, parte anteriore ita fissa, vt, si pedibus adligata fuerunt, concuti possent, & ex concussione crepitus ac sonitus excitaretur. Ab hac sententia SALMASIVS *not. ad Vopiscum vit. Carin. cap. XIX.* discedit, ac putat, scabellum illam partem instrumenti vocatum fuisse, quæ soleis ferreis ac ligneis, pedi adligatis, tacta fuerit. Figuram eiusmodi scabillorum exhibent ALB. RVBENIVS *de re vestiar. lib. II. cap. 17.* & SAM. PITISCVS *not. ad Sueton. p. 615.* quibus IVL. CÆS. BVLENGERVS *de theatr. lib. II. cap. 19.* VAL. CHIMENTELLIVS *de honor. bisell. cap. XXIX.* DONIVS *diff. de scabillis: IAC. SPONIVS miscell. erud. antiqu. sect. I. tab. 45.* & FRID. ADOLPH. LAMPE *de cymbal. vet. lib. II. cap. 21.* addendi sunt.

His & alia addi possunt, quæ ad caput hoc de vestitu Romanorum referri debent. Pertinet huc:

1) *Zona*, siue cingulum, quo vestes discingere veteres solebant. Iis potissimum puellæ & virgines utebantur, itemque milites, qui ex eiusmodi cingulis gladios suspendebant.

2) *Cru-*

§. III.

Tum laudatio funebris pro rostris a proximo agnatorum, vel, si deesset ex his, qui tale officium præstare defuncto posset, a clarissimo aliquo ac doctissimo viro habebatur, eaque finita, promotum inde funus extra urbem in eum deducebant locum, ubi vel humandum erat, vel igne comburendum. SVETONIUS in *Cæsare cap. VI. Tiberio cap. VI.* PLINIUS *lib. II. epist. I. num. 6.* & CICERO *de legibus lib. II. cap. 23.*

SECT. II.

DE COMBUSTIONE. c)

§. I.

ROMANI VE plurimum cremabant mortuos. Pauca enim gentes aut familiae erant, quibus

L12

bus

c) Fiebat elatio funeris ac combustio cadaueris octavo plerumque die post mortem, quum per septem, ut videtur, dies publice ad spectandum in vestibulo domus positum fuisset, ut ostendit IO. KIRCHMANNVS *de funer. Rom. lib. II. cap. I.* ubi tamen recte obseruat, consuetudinem hanc apud Romanos non vniuersè susceptam, sed alios citius, alios tardius elatos fuisse. Antequam funus ad combustionem efferebatur, varii obseruari sunt ritus. Præco voce clara funus indicebat, hisque circiter verbis, L. TITIO EXSEQUIAS IRE, QUIBUS COMMODVM EST, IAM TEMPVS EST, OLLVS EFFERTVR, ad exsequias populum conuocabat ac rogabat, ut magna frequentia adesset. Primis temporibus funera noctu efferebantur, ut ex DONATO ac SERVIO probat IO. KIRCHMANNVS *indicato loco p. III*; hæc vero consuetudo in nobiliorum exsequiis